

مقایسه تطبیقی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران

فاطمه زندیان

استادیار دانشگاه تربیت مدرس؛ zandian@modares.ac.ir

مجید صمیمی نژاد (نویسنده مسئول)

معاون کتابخانه مرکزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران؛ m.samimi@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۰۳ تاریخ پذیرش: ۹۱/۶/۱۵

چکیده

هدف: بررسی و مقایسه سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان هریک از دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات. روش: پیمایشی بوده و برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای بر اساس استاندارد آی. سی. آر. ال^۱ استفاده گردیده است.

یافته‌ها: میزان مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، ۲/۹۶ و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران، ۲/۸۰ است. با کمک آزمون تی^۲ مشخص گردید در مقایسه با نتیجه آزمون مشابه قبلی (۲/۵۸) مهارت اطلاع‌یابی هردو دانشکده در سطح مطلوبی قرار دارد. با کمک آزمون یومن ویتنی^۳ مشخص شد بین مهارت اطلاع‌یابی این دو دانشکده تفاوت معناداری وجود دارد. بدین صورت که در هر سه مولفه ارزیابی، دسترسی و تعیین ماهیت اطلاعات، نمرات دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس بالاتر است. واژه‌های کلیدی: مهارت اطلاع‌یابی، دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، پردیس کشاورزی دانشگاه تهران، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

مقدمه

در دوران ما ارزش بالا و قدرت بی چون و چرای اطلاعات برای توسعه جوامع، به امری غیرقابل انکار مبدل گردیده است. جهان کنونی ما که زندگی در آن هر روز پیچیده تر از روز قبل می گردد، دربرگیرنده انبوهی از مجاری کسب اطلاعات نظیر کتاب، نشریات ادواری، اینترنت، و پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیکی است. دیگر دغدغه افراد نداشتن اطلاعات کافی نیست. قضیه کاملاً برعکس گردیده است: اطلاعات بسیار زیادی در قالب‌های گوناگون و دارای ارزش‌های نابرابر ما را احاطه کرده است. از سوی دیگر وجود اطلاعات نادرست و غیرضروری، جستجوگران را با معضل آلودگی اطلاعات، انفجار اطلاعات، و افزونگی اطلاعات مواجه نموده است (زارعی، ۱۳۸۸). از این رو با گسترش فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، دیگر «مالکیت یافتن بر اطلاعات» به عنوان یک ارزش مطرح نیست، بلکه آنچه که در جامعه اطلاعاتی امروزی مطرح است «دسترسی به اطلاعات» است.

اگر جوامع اطلاعاتی معاصر با اصول و روش‌های دسترسی به اطلاعات آشنا نباشند و نتوانند اطلاعات موجود را به نحو مطلوبی گردآوری، پردازش، سازماندهی، و دسترس پذیر نمایند، دچار اضطراب اطلاعاتی^۴ خواهند شد و نمی‌توانند از اطلاعات موجود بهره‌ای ببرند. سواد اطلاعاتی به عنوان راه حلی برای علاج اضطراب اطلاعاتی و ناکارآمدی حاصل از انفجار اطلاعات به جامعه اطلاعاتی ارائه گردیده است.^۵ جامع‌علوم‌انسانی

امت و آمده^۵ (۲۰۰۷) برآنند که سواد اطلاعاتی مجموعه مهارت‌هایی است که فرد را قادر می‌سازد تا نیاز اطلاعاتی خود را تشخیص دهد، با شناسایی منابع اطلاعاتی موجود به تدوین روش جستجو در این منابع پرداخته و پس از انجام جستجو، اطلاعات به دست آمده را ارزیابی کرده و به منظور تولید اطلاعات جدید، پیوند لازم بین اطلاعات جدید را با دانش قبلی خود برقرار سازد.

تاکنون در خصوص سواد اطلاعاتی به عنوان یک مفهوم واحد، تحقیقات بسیاری انجام گرفته است و عموماً در پژوهش‌های میدانی، هدف اصلی پژوهش، سنجش سطح سواد اطلاعاتی نمونه‌ها بوده است؛ لیکن با فرونشینی این موج گسترده، اکنون زمان آن رسیده است که به طور مستقل به اجزای اصلی مفهوم سواد اطلاعاتی پرداخت و آنها را دستمایه اندازه‌گیری‌های نوینی قرار داد. یکی از این اجزای اصلی، مهارت اطلاع‌یابی است که در واقع از مهارت‌های اولیه برای تحقق سواد اطلاعاتی است (زارعی، ۱۳۸۸).

مفهوم مهارت اطلاع‌یابی برخاسته از استانداردهای یک تا سه مندرج در استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی^۶ تهیه شده توسط انجمن کتابخانه‌های دانشکده‌ای و پژوهشی (ای. سی. آر. ال.)^۷ است. بر این اساس، مهارت اطلاع‌یابی عبارت است از تعیین ماهیت اطلاعات و چگونگی دسترسی و ارزیابی آن.

دانشجویان در زمره مهم‌ترین گروه‌هایی هستند که به مهارت اطلاع‌یابی احتیاج دارند. در میان مقاطع تحصیلی آموزش عالی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی به سبب آن که بیشتر با پژوهش سروکار دارند، به منابع اطلاعاتی نیاز بیشتری احساس می‌کنند و از این رو در مقایسه با سایر مقاطع تحصیلی، بیشتر به مهارت اطلاع‌یابی احتیاج دارند.

بی‌توجهی به رفتارهای اطلاع‌یابی این گروه از دانشجویان معضلاتی را در پی دارد که برخی از آنها عبارتند از:

الف. فقدان ارزیابی دقیق از مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان به عنوان پیش‌زمینه

انجام پژوهش‌ها

ب. ضعف در برنامه‌ریزی‌های اجرایی برای آموزش مهارت اطلاع‌یابی

بررسی و مطالعه مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی از آن رو ضروری به نظر می‌رسد که ایشان در آینده می‌بایست به ایفای نقش به عنوان مدیران و رهبران فکری جامعه بپردازند. این ضرورت را می‌توان در مطالعات

افرادی نظیر نظری و علیدوستی (۱۳۸۳)، زارعی (۱۳۸۸)، نظیم^۸ (۲۰۰۸) و ... مشاهده نمود. از این رو نیاز به اطلاعات دقیق و به موقع و مرتبط برای ایشان حیاتی است.

از دیگر سو، رشد بخش کشاورزی به عنوان بستری برای کسب اهداف توسعه در کشورهای در حال توسعه امری ضروری قلمداد می شود. امروزه با اهمیت یافتن تامین غذای میلیون‌ها نفر در هر کشور و نیز مشارکت بخش کشاورزی در رقابت‌های اقتصادی و توسعه پایدار کشورها، دیگر فن و تجربه به تنهایی در این حوزه کافی نیست. اداره مزارع پهناور به سادگی اداره یک مزرعه کوچک نیست، بلکه مستقیماً به دخالت روش‌های علمی، برنامه ریزی و مدیریت نیازمند است (معین‌الدینی، ۱۳۸۷).

پردیس کشاورزی دانشگاه تهران و دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس، از جمله مراکز عمده آموزش عالی در زمینه کشاورزی و تولید کنندگان آثار پژوهشی در این حوزه علمی هستند. با توجه به این که در پژوهش‌ها، اثری که مستقیماً به بررسی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان این دو مرکز پرداخته باشد، مشاهده نشد و از سوی دیگر به دلیل تجربه نگارنده در زمینه آموزش مهارت اطلاع‌یابی به دانشجویان یکی از این دو مرکز (دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران) به نظر رسید که بررسی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در هریک از این دانشکده‌ها و آنگاه مقایسه آنها با یکدیگر می‌تواند نقاط قوت و ضعف هر یک از این دانشکده‌ها را در زمینه مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی روشن ساخته و برنامه‌ریزی برای افزایش این مهارت‌ها را میسر سازد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

دانشجویان تحصیلات تکمیلی از اهمیت بالایی در نظام آموزش عالی برخوردارند. اظهارات مسئولان وزارت علوم و شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز مؤید این مطلب است که دولت جمهوری اسلامی ایران، تأکید بسیار بالایی بر

گسترش کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی دارد (وزارت علوم، ۱۳۸۶) با توجه به مشاهده مستقیم شیوه‌های اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی حوزه کشاورزی و تجربه مذاکره رو در رو، چنین به نظر می‌رسد که ایشان در تعریف نیاز اطلاعاتی، تدوین راهبرد دستیابی، و ارزیابی اعتبار اطلاعات یافت شده، چندان متبحر نیستند.

بدین منظور، نیاز به بررسی دقیق و علمی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی این دو دانشکده برای مطلع گردیدن مسئولان و برنامه‌ریزان ذی‌ربط در معاونت پژوهشی و کتابخانه دانشکده از وضعیت ایشان، و نیز باخبر نمودن دانشجویان از سطح مهارت اطلاع‌یابی خود ضروری به نظر می‌رسید.

پرسش‌های پژوهش

۱. مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات در چه سطحی است؟
۲. آیا بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان این دو دانشکده تفاوت معناداری وجود دارد؟

فرضیه‌ها

۱. مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات در سطح مطلوبی قرار دارد.^۱
۲. بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود ندارد.

پیشینه پژوهش

در سطور ذیل به برخی از پژوهش های پیشین در این زمینه در داخل و خارج از کشور پرداخته می شود:

پیشینه در داخل کشور

پریرخ و مقدس زاده (۱۳۷۸) تحقیقی با عنوان «سواد اطلاعاتی: پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعات در دانشگاه فردوسی مشهد» انجام دادند. پاسخ های دانشجویان نشان داد که اکثریت آنها فاقد مهارت های سواد اطلاعاتی هستند؛ ولی براین عقیده اند که می بایست این مهارت ها را به دست آورد.

بر اساس طرح پژوهشی نظری و علی دوستی (۱۳۸۳) یک دوره آموزشی مبتنی بر استاندارد مهارت های سواد اطلاعاتی (ای. سی. آر. ال. تدوین گردید و در قالب یک کارگاه آموزشی یک روزه برای دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی آزمون، اجرا و ارزیابی گردید. این آزمون ها حاکی از آن بود که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی ایران در حد نامطلوبی قرار دارد و لزوم وجود درسی به نام سواد اطلاعاتی در برنامه درسی آموزش عالی ایران بسیار ضروری به نظر می رسد.

قاسمی (۱۳۸۵) در پایان نامه دکترای خود با کمک روش تحلیل محتوا و نیز روش پیمایشی، تناسب یا عدم تناسب متن ترجمه شده استاندارد قابلیت های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی (ای. سی. آر. ال. ۲۰۰۰) را به عنوان ابزاری کارآمد در آموزش سواد اطلاعاتی و نیز برای سنجش مهارت های سواد اطلاعاتی در سطح تحصیلات تکمیلی مورد بررسی قرار داد. نتایج این پژوهش مؤید این مطلب بود که نیازی به تدوین استاندارد ملی برای آموزش یا سنجش سواد اطلاعاتی نیست.

زارعی (۱۳۸۸) در پایان نامه خود به بررسی بخشی از سواد اطلاعاتی به عنوان مهارت اطلاع یابی می پردازد. هدف از این پژوهش بررسی مهارت اطلاع یابی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه های آزاد و دولتی شهر تبریز و مقایسه سه عامل دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات در بین

دانشجویان این دو دانشگاه بوده است. پرسشنامه این پژوهش نیز بر مبنای استانداردهای ای. سی. آر. ال. تهیه گردید. نتایج نشان می‌دهد که درکل بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشگاه، از نظر دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات تفاوت معناداری وجود ندارد. همچنین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان بر اساس طیف پنج قسمتی لیکرت در کل در سطح بالاتر از متوسط (۳/۸۲) ارزیابی شد.

پیشینه در خارج از کشور

فلسپلر^{۱۰} (۲۰۰۳) در پژوهشی در خصوص آموزش سواد اطلاعاتی در دانشگاه، نمونه‌ای شامل دو گروه از دانشجویان سال اول را انتخاب نمود و تحقیقی بر روی آنها انجام داد. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که هرچند این دانشجویان دارای سواد رایانه‌ای بالایی هستند، اما مطمئناً آنها کاملاً با سواد اطلاعاتی نیستند. فلسپلر معتقد است همکاری کتابخانه و دانشکده در آموزش سواد اطلاعاتی بسیار مهم است.

کریچفیلد^{۱۱} (۲۰۰۵) در پژوهش خود با عنوان «ایجاد شاخص سواد اطلاعاتی برای دانشجویان سال اول» که در دانشگاه نوا ساوث استرن^{۱۲} صورت گرفت، به بررسی اعتبار استانداردهای سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. در سنجش سطح سواد اطلاعاتی پرداخت. نتیجه این پژوهش از این قرار بود که توسعه و آزمایش شاخص سواد اطلاعاتی برای تایید مهارت‌های سواد اطلاعاتی در پنج معیار سواد اطلاعاتی ای. سی. آر. ال. با ارزش و قابل اعتماد است.

امت و امده (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان ارزیابی مهارت‌های سواد اطلاعاتی با استفاده از استانداردهای ای. سی. آر. ال. سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی را در طول سه سال آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی مورد ارزیابی قرار دادند. استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی ای. سی. آر. ال. به عنوان ابزاری پایه برای این ارزیابی مد نظر

محققان قرار گرفت. یافته های این تحقیق پیشرفت قابل توجهی را در طی سه سال آموزش، درمیانگین نمره دانشجویان نشان داد. همچنین به کاربردن استانداردهای ای. سی. آر. ال. برای سنجش مهارت های سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته شیمی مورد تاکید قرار گرفت.

در پژوهش دیگری که در دانشگاه اسلامی الیگار^{۱۳} صورت گرفت، نظیم (۲۰۰۸) رفتار اطلاع یابی استفاده کنندگان از اینترنت را مورد بررسی قرار داد. این مطالعه بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی این دانشگاه صورت گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت پاسخ دهندگان دسترسی پنج ساله به اینترنت داشته اند و اعضای هیئت علمی نسبت به دانشجویان وقت بیشتری را به استفاده از اینترنت اختصاص می دهند.

روش و جامعه پژوهش

نوع پژوهش، کاربردی است و به روش پیمایشی انجام می شود. جامعه آماری مورد مطالعه این پژوهش دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی (پی. ایچ. دی.) می باشند. تعداد کل این دانشجویان ۱۸۹۳ نفر می باشد.

جدول ۱: توزیع فراوانی افراد جامعه آماری بر اساس جنسیت به تفکیک دانشگاه

کل	جنس		شاخص	دانشگاه
	مؤنث	مذکر		
۷۱۶	۴۱۷	۲۹۹	فراوانی	دانشگاه تربیت مدرس
۱۰۰	۵۷/۲۵	۴۱/۷۵	درصد	
۱۱۷۷	۷۴۰	۴۳۷	فراوانی	دانشگاه تهران
۱۰۰	۶۲/۸۷	۳۷/۱۲	درصد	
۱۸۹۳	۱۱۵۷	۷۳۶	فراوانی	کل
۱۰۰	۶۱/۱۲	۳۸/۸۸	درصد	

جدول ۲: توزیع فراوانی افراد جامعه آماری براساس مقطع تحصیلی به تفکیک دانشگاه

کل	مقطع تحصیلی		شاخص	دانشگاه
	کارشناسی ارشد	دکتری		
۷۱۶	۲۲۷	۴۶۹	فراوانی	دانشگاه تربیت مدرس
۱۰۰	۳۲/۵	۶۵/۵	درصد	
۱۱۷۷	۳۴۰	۸۳۷	فراوانی	دانشگاه تهران
۱۰۰	۲۸/۸	۷۱/۲	درصد	
۱۸۹۳	۵۸۷	۱۳۰۶	فراوانی	کل
۱۰۰	۳۱/۱	۶۸/۹۹	درصد	

حجم نمونه مبنی بر جدول کرجسی و مورگان (مؤمنی، ۱۳۸۶) به میزان ۳۲۱ نفر تعیین گردید. اساس فرضیه‌ها مقایسه بین گروه‌هاست، و از آنجا که نسبت فراوانی جامعه آماری در دو دانشکده نابرابر بوده و به منظور وجود شانس انتخاب برابر در پاسخ‌گویی، نمونه‌ها به روش طبقه‌ای غیرنسبتی انتخاب گردید.

متغیرهای پژوهش

متغیر پژوهش، مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی) دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران می‌باشد که دربرگیرنده سه مهارت دسترسی، ارزیابی و تعیین ماهیت اطلاعات مورد نیاز می‌باشد.

پرونده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رساله علم‌انسانی

ابزار پژوهش

برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه پایان‌نامه دکتری ران کریچفیلد (۲۰۰۶) و به منظور ورود داده‌ها و تحلیل نتایج از نرم افزار اکسل و ای.اس. پی. ای.اس. استفاده گردید. این پرسشنامه از ۱۰۹ پرسش بسته تشکیل شده است. پرسش‌های مندرج در این پرسشنامه بر پایه استاندارد «قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی» (ای. سی. آر. ال.) تهیه گردیده است که شامل ۵ استاندارد و ۲۲ شاخص می‌باشد.

به منظور سنجش روایی پرسشنامه، نسخه نهایی آن قبل از توزیع بین دانشجویان، برای ۱۰ تن از اساتید صاحب نظر در حوزه سواد اطلاعاتی ارسال گردید و مورد تأیید ایشان قرار گرفت.

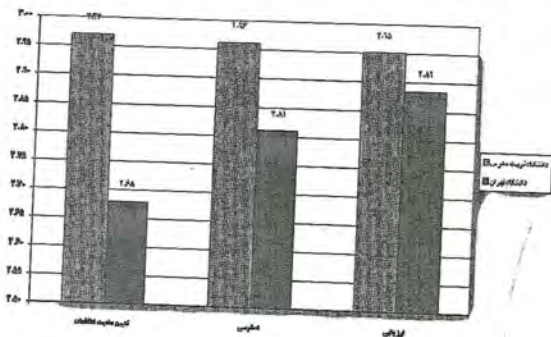
به منظور سنجش میزان پایایی پرسشنامه، ابتدا، در میان گروه کوچکی از دانشجویان متعلق به جامعه آماری این پژوهش توزیع گردید. پس از تحلیل داده‌ها با کمک نرم افزار *اس. پی. اس. ایس.* ضریب آلفای کرونباخ^{۱۴} ۸۴ درصد به دست آمد. با توجه به اینکه ضریب آلفای معتبر، ۷۰ درصد می باشد، لذا پرسشنامه از پایایی لازم برخوردار است.

یافته‌های پژوهش

در بین دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس به ترتیب میانگین ابعاد مهارت اطلاعاتی مشتمل بر تعیین ماهیت اطلاعات، برابر با $2/97$ ، دسترسی، برابر با $2/96$ و ارزیابی برابر با $2/95$ استخراج شده است.

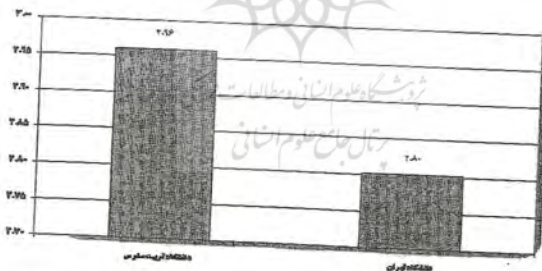
در بین دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران نیز به ترتیب میانگین ابعاد مهارت اطلاعاتی مشتمل بر تعیین ماهیت اطلاعات، برابر با $2/68$ ، دسترسی، برابر با $2/81$ و ارزیابی برابر با $2/89$ استخراج شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱: نمودار ستونی مقایسه میانگین‌های ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان به تفکیک دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

میانگین کلی مهارت اطلاع‌یابی در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس برابر با $2/96$ و در بین دانشجویان پردیس کشاورزی دانشگاه تهران نیز برابر با $2/80$ استخراج گردیده است.

شکل ۲: نمودار ستونی مقایسه میانگین نمره کلی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان در دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

آزمون فرضیه‌ها

برای تحلیل فرضیه نخست پژوهش لازم بود تا براساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی ابتدا نقطه برش (میانگین نظری) هر یک از ابعاد مهارت اطلاع‌یابی معلوم گردد. در جدول زیر براساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی (زارعی، ۱۳۸۸)، نقطه برش (میانگین نظری) هر یک از ابعاد مهارت اطلاع‌یابی درج شده است.

جدول ۳: نقطه برش (میانگین نظری) ابعاد مهارت اطلاع‌یابی براساس نتایج تحقیقات مشابه قبلی

نقطه برش	ابعاد مهارت اطلاع‌یابی
۲/۳۶	تعیین ماهیت اطلاعات
۲/۷۵	دسترسی
۲/۶۲	ارزیابی
۲/۵۸	کل مهارت اطلاع‌یابی

سپس با استفاده از آزمون مناسب آماری تی، وضعیت ابعاد مهارت اطلاع‌یابی در بین دانشجویان مورد تحلیل قرار گرفت. براین مبنا نتایج حاصل از آزمون تی برای مهارت اطلاع‌یابی به ترتیب در جداول زیر آمده است.

جدول ۴: آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین نمونه و میانگین نظری ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان

فاصله اعتماد ۹۵٪ از میانگین		آماره های آزمون تی				مهارت اطلاع‌یابی	دانشگاه
		تفاوت از میانگین	سطح معناداری (دو دانه)	درجه آزادی	تی		
بیشینه	کمینه					تعیین ماهیت اطلاعات	دانشگاه تربیت مدرس
۰/۶۷۶۰	۰/۵۴۰۸	۰/۶۰۸۴	۰/۰۰۰	۳۹۸	۱۸۰۱ ۱۷	اطلاعات	دانشگاه تهران
۰/۴۰۳۲	۰/۲۴۱۵	۰/۳۲۲۴	۰/۰۰۰	۵۶۰	۷/۸۶۱	دسترسی	دانشگاه تهران
۰/۰۸۳۹	-۰/۰۱۸۵	۰/۰۳۲۷	۰/۰۰۰	۳۹۸	۲۶۳ ۱۱	ارزیابی	دانشگاه تربیت مدرس
-۰/۰۷۹۴	-۰/۱۶۰۸	-۰/۱۲۰۱	۰/۰۰۰	۵۶۰	۵/۸۱۹ -		دانشگاه تهران
۰/۴۰۴۱	۰/۲۵۹۴	۰/۳۳۱۷	۰/۰۰۰	۳۹۸	۹/۰۷۳		دانشگاه تربیت مدرس
۰/۳۲۲۱	۰/۲۰۹۲	۰/۲۶۵۶	۰/۰۰۰	۵۶۰	۹/۲۸۲		دانشگاه تهران

جدول ۴: آزمون تی تک نمونه‌ای برای مقایسه میانگین نمونه و میانگین نظری ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان

دانشگاه	مهارت اطلاع‌یابی	آماره‌های آزمون تی						
		تی	درجه آزادی	سطح معناداری (دو دامنه)	تفاوت از میانگین			
						فاصله اعتماد ۹۵٪ از میانگین		
		کمینه	بیشینه					
دانشگاه تربیت مدرس	کل مهارت	۰/۳۱۰۹	۰/۲۷۲۵	۰/۳۴۸۳	۳۹۸	۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
	اطلاع‌یابی	۰/۱۵۲۲	۰/۱۱۷۹	۰/۱۸۶۵	۵۶۰	۸۷۴۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

چون تی محاسبه شده مربوط به همه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی برای آزمون‌های دو دامنه در سطح ۰/۰۵ بزرگتر از مقدار بحرانی تی (۱/۹۶) است، بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که میانگین مربوط به همه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی مربوط به دانشجویان تحصیلات تکمیلی هر کدام از دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و پردیس کشاورزی دانشگاه تهران از لحاظ دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات بزرگتر از میانگین نظری است و در سطح مطلوبی قرار دارد. در نتیجه، فرضیه اول پژوهش تایید می‌گردد.

در خصوص فرضیه دوم برای اینکه مشخص شود آیا بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر، از آزمون یو من ویتنی استفاده شد که نتیجه آن در جدول زیر آمده است.

شعبه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جدول ۵: آماره‌های آزمون یو من ویتنی برای مقایسه ابعاد مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران

آماره آزمون	تعیین ماهیت اطلاعات	دسترس	ارزیابی	کل مهارت اطلاع‌یابی
یو من ویتنی	۷۷۶۹/۵	۸۵۷۰/۰	۱۱۰۱۰/۵	۷۵۳۹/۰
ویلیکاکسون	۲۵۳۲۷/۵	۲۶۱۴۸/۰	۲۸۵۸۸/۵	۲۵۱۱۷/۰
Z	-۵/۷۲۵	-۴/۷۴۲	-۱/۷۴۹	-۶/۰۰۵
سطح معنی داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۸۰	۰/۰۰۰

براساس نتایج جدول آماره‌های آزمون یو من ویتنی، از آن جا که سطح معناداری بعد تعیین ماهیت اطلاعات برابر با ۰/۰۰ و برای بعد دسترسی برابر با ۰/۰۰ و همچنین کل مهارت اطلاع‌یابی برابر با ۰/۰۰ به دست آمده است که از ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین بین مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دو دانشکده مورد بررسی در کل تفاوت معناداری وجود دارد. ولی این تفاوت بین بعد ارزیابی معنادار نیست. با ملاحظه میانگین رتبه‌ها نیز نتایج روشن ساخت که نمرات و وضعیت دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس بالاتر و بیشتر از دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران است. در نتیجه، فرضیه دوم پژوهش در بعد ارزیابی، تایید و در کل و در ابعاد دسترسی و تعیین ماهیت اطلاعات رد می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

همان طور که در ابتدای مقاله از آن سخن به میان آمد، دانشجویان تحصیلات تکمیلی از اهمیت بالایی در نظام آموزش عالی برخوردارند. اظهارات مسئولان وزارت علوم و شورای عالی انقلاب فرهنگی، مؤید این مطلب است که دولت جمهوری اسلامی ایران، تأکید بسیار بالایی بر گسترش کمی و کیفی تحصیلات تکمیلی دارد. ایشان به عنوان صاحبان فکر و نظریه پردازی و مدیران آینده جامعه، نیاز شدیدی به آموختن مهارت اطلاع‌یابی دارند.

مهارت اطلاع‌یابی امروزه به عنوان یک نیاز ضروری برای تک تک افراد، و مقدمه نیل به سواد اطلاعاتی به شمار می‌آید. جامعه‌ای که در آن به زعم زارعی (۱۳۸۸)، دیگر مالکیت بر اطلاعات، امری ارزشمند تلقی نمی‌شود، بلکه معیار توانمندی، چگونگی یافتن اطلاعات مرتبط، با درجه اعتبار بالا با سریع‌ترین و راحت‌ترین شیوه است. محققانی چون نوروزی چاکلی (۱۳۸۳)، قاسمی (۱۳۸۳)، و پریوخ و عباسی (۱۳۸۳) نیز پیش از این بر این مطلب صحه گذاشته‌اند. با استناد به نظرات کارشناسانی همچون لبافی (۱۳۸۸)، معین الدینی (۱۳۸۷) و

نوروزی (۱۳۸۶) می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که کشاورزی به عنوان تأمین‌کننده غذای مردم عنصری حیاتی در پیشرفت و توسعه کشورهای در حال رشد نظیر ایران است. با عنایت به حضور علم کشاورزی در قالب چندین رشته دانشگاهی در برنامه آموزش عالی کشور و وجود مقاطع تحصیلات تکمیلی در این رشته‌ها و نیز خیل عظیم تولیدات علمی داخلی و بین‌المللی پژوهشگران ایرانی حوزه کشاورزی به سادگی می‌توان به اهمیت حضور برنامه‌های آموزش سواد اطلاعاتی و در رأس آن آموزش مهارت اطلاع‌یابی در این حوزه از دانش بشری پی برد.

با این وصف، نتایج حاصل از این پژوهش باعث تایید فرضیه اول پژوهش گردید. بدین ترتیب سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی پردیس کشاورزی دانشگاه تهران و دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس در سطح مطلوبی قرار دارد.

در فرضیه دوم نیز با توجه به نتایج حاصل از آزمون ناپارامتری یو من ویننی، بین سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی این دو دانشکده در کل تفاوت معناداری وجود دارد. بدین ترتیب فرضیه دوم پژوهش، رد می‌گردد.

پیشنهادهای پژوهش

۱. با توجه به فاصله موجود میان نمرات به دست آمده برای مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده های کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران تا نمره کامل (عدد ۴) توصیه می‌گردد، کارگاه‌های آموزشی و همایش‌هایی در خصوص مهارت اطلاع‌یابی با تأکید بیشتر بر نقاط ضعف مربوط به هر دانشکده، به منظور آشنا ساختن این دانشجویان با مهارت‌های دسترسی، ارزیابی، و تعیین ماهیت اطلاعات برپا گردد؛
۲. سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان، قبل و بعد از انجام دوره آموزشی این مهارت، به منظور مشاهده میزان تأثیر این دوره‌ها در افزایش سطح مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان اندازه‌گیری گردد؛

۳. میزان اهمیت و تأثیر آموزش مهارت اطلاع‌یابی بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اعضای هیئت علمی از طریق تحلیل تولیدات علمی ایشان (میزان استناد به ایشان، انتشار مقاله در نشریات معتبر بین‌المللی، و...) ارزیابی شود؛

۴. پژوهش‌هایی مشابه در خصوص سنجش میزان مهارت اطلاع‌یابی اعضای هیئت علمی صورت گیرد. زیرا نگرش و سطح مهارت اطلاع‌یابی ایشان تأثیر بالایی بر دانشجویان دارد.

پی‌نوشت‌ها

- 1 ACRL
- 2 T- Test
- 3 Mann Whitney U
- 4 Information anxiety
- 5 Emmet and Emde
- 6 Information Literacy Competency Standards for Higher Education
- 7 Association of College and Research Libraries (ACRL)
- 8 Nazim
- 9 توضیح آنکه مقصود از سطح مطلوب مهارت اطلاع‌یابی، آن است که نتایج به دست آمده بر یکی از پژوهش‌های مشابه قبلی - که در اینجا منصرف از پژوهش زارعی (۱۳۸۸) است - به سزله حداقل سطح مطلوب در نظر گرفته شود. آنگاه اگر نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر از نتایج حاصل از پژوهش انصاری بالاتر بود، این امر نشان دهنده بالا و مطلوب بودن سطح مهارت اطلاع‌یابی عنوانی بود.
- 10 Flaspohler
- 11 Critchfield
- 12 Nova South Eastern University
- 13 Aligarh Muslim University
- 14 Cronbach's alpha

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع

- پریوخ، مهری؛ عباسی، زهره (۱۳۸۳). آموزش سواد اطلاعاتی: روشها و راهبردها. در مجموعه مقالات آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی (مشهد: او ۲ خرداد ۱۳۸۳). مشهد: سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- پریوخ، مهری؛ مقدس زاده، حسن (۱۳۷۸). سواد اطلاعاتی (پژوهشی پیرامون چگونگی کسب سواد اطلاعات) مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۲۴-۱۲۵، ۳۳۴-۳۳۸.

- زارعی، وحید (۱۳۸۸). بررسی تطبیقی مهارت اطلاع‌یابی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌های آزاد و دولتی شهرستان تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- سودبخش، لیلا؛ نیک کار، ملیحه (۱۳۸۴). تاثیر آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی بر رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان. فصلنامه کتاب، ۶۳، ۵۳-۵۸.
- قاسمی، علی حسین (۱۳۸۵). بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی و انطباق آن با استانداردهای سواد اطلاعاتی ACRL و چهار سند توسعه ملی. پایان نامه دکتری. دانشگاه فردوسی مشهد.
- لیافی مزرعه شامی، علیرضا (۱۳۸۸). اهمیت کشاورزی در جامعه. مصاحبه. کرج، ۳ مهر.
- معین‌الدینی، مژده (۱۳۸۷). نقش فن آوری اطلاعات بر توسعه کشاورزی. بازیابی ۱۰ بهمن ۱۳۸۸. از: <http://www.govashir.com/agriculture/archives/001342.html>
- مؤمنی، منصور (۱۳۸۶). تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS. تهران: کتاب نو، ۱۳۸۶.
- نظری، مریم (۱۳۸۳). سواد اطلاعاتی برای دوره های تحصیلات تکمیلی. طرح پژوهشی، پژوهشکده اطلاعات و مدارک علمی ایران.
- نظری، مریم؛ علیدوستی، سیروس (۱۳۸۵). طراحی، آزمون، اجرا و ارزیابی درس سواد اطلاعاتی برای دوره های تحصیلات تکمیلی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۹، ۵۳-۹۲.
- نوروزی، عباس (۱۳۸۶). تحقیقات روستائی و کشاورزی و چالش های مبتلایه آن. بازیابی ۵ دی ۱۳۸۸. از: <http://www.tarvij.com/persian/page-view.asp?pagetype=articles&id=34>
- نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۸۳). سیاست‌های سواد اطلاعاتی در جوامع اطلاعاتی. در مجموعه مقالات آموزش استفاده کنندگان و توسعه سواد اطلاعاتی (مشهد: او ۲ خرداد ۱۳۸۳). مشهد: سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی.
- Critchfield, R. (2005). The development of an information literacy indicator for incoming college freshmen. NOVA SOUTHEASTERN UNIVERSITY.
- Emmett, A; Judith E. (2007). Assessing information literacy skills using the ACRL standards as a guide. *Reference service review*, 35(2).
- Flaspohler, Molly R. (2003). Information literacy program assessment: one small college takes the big plung. *Reference Services Review*. 31(2): 129-140
- Nazim, m.(2008). Information searching behavior in the internet age: A users' study of Aligarh Muslem University. The international information and library review. 40. pp: 73-81.